

Jost, Henryk

"Polska książka odlewnicza na przestrzeni wieków", Jerzy Piaskowski, Kraków 1968 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/2, 357-358

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

pierwszym planie, przy czym nie popełnił on poważniejszych błędów. Do nielicznych i mało ważnych uchybień należą zbyt nisko na s. 155 określone temperatury procesu dymarskiego (700°C) i wielkopicowego (1100°C) oraz używanie terminu „szlaka”, zamiast „żużel”. Dalszą zaletą książki jest rozpatrzenie historii górnictwa i hutnictwa na Śląsku na tle ogólnego rozwoju gospodarczego i politycznego tych ziem. Sprawia to, że pracę W. Zaleskiego uznać należy za dzieło dojrzałe, które może służyć za wzór tego rodzaju opracowań.

Na podkreślenie zasługuje również zawarta w *Dziejach górnictwa i hutnictwa na Górnym Śląsku* wielka liczba wiadomości i danych liczbowych, które mogą być wykorzystane do dalszych bardziej szczegółowych studiów i opracowań.

Autor nie korzystał wprawdzie z prac dotyczących historii górnictwa i hutnictwa na Śląsku, które ukazały się w Polsce po 1945 r., nie wiedział zatem np., że wydano tu słynny memoriał Abta z 1791 r.², na który tak często się powoływał; dla całości dzieła jednak, zawierającego i tak wiele materiałów, nie stanowi to poważniejszego uchybienia.

Zaleski zwrócił uwagę na udział Polaków w rozwoju górnictwa i hutnictwa na Śląsku. „Wnioski autora są rewelacyjne — czytamy w *Słowie wstępnym* napisanym przez J. Giertycha — twierdzi on, że pierwotne podwaliny górnictwa i hutnictwa śląskiego, średniowieczne, a nawet wczesnonowoczesne były polskie. Że naród polski jest historycznie nie tylko narodem rolników, ale rolników i górników. Że przez utratę Śląska przez Polskę rozwój przemysłowy Śląska nie został przyśpieszony, ale opóźniony. Ze jednak, z drugiej strony, Śląsk stał się jedną z głównych podstaw potęgi Prus” (s. 4).

Książka W. Zaleskiego jest bardzo poważnym sukcesem naukowym, uzupełniającym osiągnięcia polskich uczonych w zakresie historii górnictwa i hutnictwa. Nasi historycy techniki powinni zatem zapoznać się z tym dziełem, co im na pewno dopomoże w dalszych studiach.

Jerzy Piaskowski

Jerzy Piaskowski, *Polska książka odlewnicza na przestrzeni wieków*. Wydawnictwo Instytutu Odlewnictwa, Kraków 1968, ss. 55, ilustr. 25.

Literatura dotycząca dziejów książki technicznej w naszym kraju wzbogaciła się ostatnio o cenną pozycję. Praca doc. J. Piaskowskiego o *Polskiej książce odlewniczej* jest w pewnym sensie krótkim podsumowaniem jego dotychczasowych prac z zakresu dziejów polskiego piśmiennictwa odlewniczego, na którego temat opublikował on ponad 20 artykułów, omawiających poszczególne pozycje naszego piśmiennictwa z tej dziedziny¹.

W pierwszym rozdziale *Polskiej książki odlewniczej* omówione są początki polskiego piśmiennictwa odlewniczego, począwszy od *Herbarza M. Siennika* z 1568 r., do którego dołączono rozprawę A. Pedemontana *O tajemnych a skrytych lekarstwiech*, zawierającą m.in. wiadomości z zakresu odlewnictwa. Autor omawia dalej dokonany przez J. Dekana, a wydany w Lesznie w 1643 r. przekład hiszpańskiego dzieła D. Uffana *Archelia*, podstawowego odnośnie do odlewania dział, oraz wspomina o G. Rzączyńskim (*Historia naturalis curiosa*) i J. Rogalińskim (*Doświadczenia skut-*

² E. L. G. Abt, *Memoriał w sprawie kopalnictwa rud ołowiu i srebra na Górnym Śląsku*. Katowice 1957.

¹ Por. informacje o większości tych artykułów w dziale *Z czasopism* nrów: 4/1959 (s. 746), 2/1960 (s. 293), 3—4/1960 (s. 521), 1/1961 (s. 163), 2/1961 (s. 339), 3/1961 (s. 514), 2/1963 (s. 305), 3/1963 (s. 452), 3—4/1964 (s. 418), 1—2/1965 (s. 195), 3/1965 (s. 447), 2/1967 (s. 448) i 3/1967 (s. 647) „Kwartalnika”.

ków rzeczy pod zmysły podpadających), którzy w swych pracach zamieścili także wiadomości z odlewnictwa.

Wiele miejsca poświęcił autor w drugim rozdziale książki odlewniczej w okresie oświecenia. Omawia tu prace K. Kluka, J. Osińskiego, *Naukę artylerii* J. Jakubowskiego, a także wzmiankę o dotyczącym naprawy otworu zapalowego w działach wynalazku polskiego odlewnika Bani, która to wzmianka znalazła się w drugim tomie *Wielkiej encyklopedii francuskiej*.

Trzeci rozdział, obejmujący lata niewoli, zajmuje się głównie pierwszym polskim podręcznikiem odlewnictwa A. Miecznikowskiego *Przewodnik dla giserów*², a również omawia *Słownik górniczy* H. Łabęckiego, w którym znajduje się wiele pojęć z dziedziny odlewnictwa oraz inne prace, których pewne fragmenty poświęcone są odlewnictwu.

Książce odlewniczej w dwudziestoleciu międzywojennym poświęcony jest następny rozdział. *Kurs odlewnictwa* K. Gierdziejewskiego, pierwsza polska książka na poziomie inżynierskim, był w tym okresie pozycją najważniejszą. Ostatni, piąty rozdział krótko omawia rozwój polskiej książki odlewniczej w Polsce Ludowej, a w zakończeniu przedstawia autor syntetycznie dzieje polskiej książki odlewniczej jako odbicie stanu rzemiosła i przemysłu ostatnich 400 lat.

Zamyka książeczkę spis bibliograficzny polskiej literatury odlewniczej z lat 1945—1968 oraz spis literatury przedmiotu, w którym przeważają pozycje napisane przez autora *Polskiej książki odlewniczej*. Wartościowa ta książeczka, starannie wydana w nakładzie 1200 egzemplarzy, zainteresuje niewątpliwie polskich historyków techniki.

Henryk Jost

Henryk Barycz, *W blaskach epoki odrodzenia*. Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa 1968, ss. 483, ilustr.

Antologia czternastu — jeśli wyłączyć końcowy szkic o Stanisławie Lempickim — studiów, esejów i miniatur biograficznych, zebranych w nowym tomie Henryka Barycza *W blaskach epoki odrodzenia*, układa się, przy całej ich tematycznej różnorodności, w trzy zwarte zespoły. Rodzimy tron książki tworzy sześć sylwetek szesnasto- i siedemnastowiecznych pisarzy i uczonych, ukazanych w kontekście ich przelotnych lub trwałych związków z Akademią Krakowską (J. Kochanowski, Sz. Szymonowic, częściowo K. Warszawicki, M. Gelasinus, S. Petrycy, J. Brożek), którym — jak w Plutarchowskich *Vitae paralelae* — towarzyszą cztery życiorysy polskich dyplomatów, awanturników, mecenasów i poetów, działających w środowiskach obcych (S. Lasota, F. Susliga, J. Osmolski, K. Malina), oraz cztery biografie cudzoziemskich intelektualistów (J. Silvius Amatus Siculus, J. B. Bonifacio d'Oria, A. Sanuto i T. Seget), w różnym czasie i w różnych okolicznościach przebywających na obszarze Rzeczypospolitej XVI i XVII stulecia.

Zestawiony tu indeks tytułowych bohaterów nie jest oczywiście jedyną możliwą formułą odczytania złożonej struktury tego pomysłowo skomponowanego tomu. Dostrzec można w nim zarówno interesujący przegląd różnych gatunków biografistyki historycznej, od rozwiniętej i niemal zbeletryzowanej mikromonografii polskiego franta i awanturnika Floriana Susligi, poprzez refleksyjno-psychologiczną charakterystykę życia, osobowości i twórczości Sebastiana Petrycego, do szkicowego biogramu Aleksandra Sanuta, ale chyba przede wszystkim — wykraczając znacznie poza opis życiowych perypetii jednostek próbę spojrzenia poprzez kalendarium i itinera-

² Por. artykuł: J. Piaskowski, *W setną rocznicę wydania pierwszego polskiego podręcznika odlewnictwa* w nrze 3/1965 „Kwartalnika”.